

SPIS TREŚCI

Wstęp	11
-------------	----

CZEŚĆ 1. ISTOTA REZERW NA STRATY KREDYTOWE W BANKACH

1. Rezerwy na straty jako kategoria ekonomiczna	21
1.1. Pochodzenie i znaczenie słowa „rezerwa” w języku polskim	21
1.2. Pojęcie i rodzaje oraz typologia rezerw gospodarczych	25
1.2.1. Pojęcie i rodzaje rezerw gospodarczych	25
1.2.2. Typologia rezerw gospodarczych	32
1.3. Rezerwy na straty a ryzyko gospodarcze	43
1.3.1. Ryzyko gospodarcze jako determinanta rezerw na straty	44
1.3.2. Rodzaje rezerw na straty	49
2. Rezerwy na straty kredytowe w bankach	52
2.1. Pojęcie i cechy bankowych rezerw na straty kredytowe	52
2.1.1. Zakres podmiotowo-przedmiotowy rezerw na straty kredytowe	52
2.1.2. Banki jako podmioty rezerw na straty kredytowe	57
2.1.3. Ryzyko kredytowe jako rodzaj ryzyka bankowego i determinanta bankowych rezerw na straty kredytowe	64
2.1.4. Działalność kredytowa jako źródło ryzyka kredytowego w bankach	72
2.1.5. Aktywa narażone na ryzyko kredytowe jako przedmiot bankowych rezerw na straty kredytowe	73
2.1.6. Atrybuty bankowych rezerw na straty kredytowe	80
2.2. Rola i funkcje bankowych rezerw na straty kredytowe	81
2.2.1. Wielopłaszczyznowość bankowych rezerw na straty kredytowe	81
2.2.2. Bankowe rezerwy na straty kredytowe z punktu widzenia polityki fiskalnej państwa	82
2.2.3. Bankowe rezerwy na straty kredytowe z punktu widzenia nadzoru bankowego	83
2.2.4. Bankowe rezerwy na straty kredytowe z punktu widzenia rachunkowości bankowej	87
2.2.5. Bankowe rezerwy na straty kredytowe z punktu widzenia zarządzania bankiem	92
2.2.6. Funkcje bankowych rezerw na straty kredytowe	100

2.3. Klasyfikacja bankowych rezerw na straty kredytowe	104
2.3.1. Klasyfikacja bankowych rezerw na straty kredytowe w świetle literatury przedmiotu	104
2.3.2. Propozycja wielokryterialnej klasyfikacji bankowych rezerw na straty kredytowe	125

**CZEŚĆ 2. ZASADY FUNKCJONOWANIA REZERW
NA STRATY KREDYTOWE W BANKACH
W ŚWIETLE TEORII I PRAKTYKI ŚWIATOWEJ**

3. Istota zasad funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w bankach	145
3.1. Pojęcie i zakres zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	145
3.2. Klasyfikacja zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	149
4. Uwarunkowania zasad funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w bankach	155
4.1. Przegląd i diagnoza stanu literatury na temat czynników determinujących zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	155
4.2. Próba identyfikacji i typologii czynników determinujących zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	160
4.3. Makroekonomiczne czynniki determinujące zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	162
4.3.1. Czynniki egzogeniczne warunkujące zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	162
4.3.1.1. Globalizacja	162
4.3.1.2. Ponadkrajowe regulacje stanowiące zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	164
4.3.2. Czynniki endogeniczne warunkujące zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	238
4.3.2.1. Czynniki endogeniczne oddziałujące w sposób pośredni na treść i formę zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	238
4.3.2.2. Czynniki endogeniczne oddziałujące w sposób bezpośredni na treść i formę zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	244
4.4. Mikroekonomiczne czynniki determinujące zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	264

4.4.1. Czynniki pośrednie warunkujące zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	265
4.4.2. Czynniki bezpośrednie warunkujące zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	270
5. Różnice i podobieństwa w zasadach funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w bankach	274
5.1. Przegląd i diagnoza stanu literatury na temat różnic i podobieństw w zasadach funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	274
5.2. Próba identyfikacji i typologii różnic w zasadach funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	296
5.2.1. Typologia różnic w zasadach funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	296
5.2.2. Różnice w odniesieniu do podmiotu bankowych rezerw na straty kredytowe	298
5.2.3. Różnice co do rodzajów bankowych rezerw na straty kredytowe	299
5.2.4. Różnice dotyczące przedmiotu bankowych rezerw na straty kredytowe	305
5.2.5. Różnice w zakresie jakościowej klasyfikacji ekspozycji kredytowych, wykorzystywanej w procesie tworzenia bankowych rezerw na straty kredytowe	307
5.2.6. Różnice w wycenie bankowych rezerw na straty kredytowe	320
5.2.7. Różnice odnoszące się do zabezpieczeń ekspozycji kredytowych w procesie tworzenia bankowych rezerw na straty kredytowe	324
5.2.8. Różnice co do transparentności bankowych rezerw na straty kredytowe	325
5.2.9. Różnice dotyczące relacji rezerw na straty kredytowe do dochodu stanowiącego podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym	326
5.2.10. Różnice w zakresie relacji bankowych rezerw na straty kredytowe do kapitału regulacyjnego i współczynnika wypłacalności	329
5.2.11. Różnice w ewidencji bankowych rezerw na straty kredytowe	331
5.2.12. Różnice w dokumentacji polityki banku w odniesieniu do zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	332
5.2.13. Różnice w zakresie odpowiedzialności za bankowe rezerwy na straty kredytowe oraz ich kontroli	333
5.2.14. Ogólne wnioski na temat różnic w zasadach funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	335

5.3. Modele funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	335
5.3.1. Pojęcie modelu funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	335
5.3.2. Identyfikacja i klasyfikacja modeli funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w świetle literatury przedmiotu . . .	336
5.3.3. Model oparty na koncepcji poniesionych strat oraz model oparty na koncepcji oczekiwanych strat	340
5.3.4. Proponowane sposoby klasyfikacji modeli funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	360
5.3.5. Ogólne wnioski na temat modeli funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	373
6. Ekonomiczne implikacje zasad funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w bankach	375
6.1. Przegląd i diagnoza stanu literatury na temat ekonomicznych implikacji zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe . . .	375
6.2. Próba identyfikacji i typologii ekonomicznych implikacji zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	381
6.3. Mikroekonomiczne implikacje zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	385
6.3.1. Implikacje bezpośrednie	385
6.3.2. Implikacje pośrednie	388
6.4. Makroekonomiczne implikacje zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	396
Podsumowanie	402
Załączniki	415
Literatura	473
Spis rysunków	510
Spis tabel	512
Spis załączników	515
Summary	516

WSTĘP

Ryzyko jest ściśle i nierozzerwalnie związane z każdą aktywnością ludzką, a więc również z działalnością gospodarczą, której stale towarzyszy na każdym etapie jej prowadzenia, niezależnie od jej rodzaju. Mądrość ludowa mówi, że jeśli czegoś nie da się zmienić, to należy nauczyć się z tym żyć. Korzystanie z tej mądrości w praktyce gospodarczej w odniesieniu do ryzyka gospodarczego, będące świadectwem racjonalnego gospodarowania, oznacza inicjowanie i konsekwentne realizowanie różnorodnych, ale ściśle ze sobą powiązanych i spójnych działań składających się na proces zarządzania ryzykiem. Jednym z bardzo istotnych rodzajów ryzyka gospodarczego jest ryzyko kredytowe. Zarządzanie nim polega – ogólnie rzecz biorąc – na objęciu ryzyka kredytowego ciągłą analizą, polegającą na jego identyfikacji, pomiarze i wycenie, na sterowaniu nim za pomocą odpowiednio dobranych narzędzi, na finansowaniu go z różnych przygotowanych i przeznaczonych na ten cel źródeł, a także na stałym, wielostronnym i wielopoziomowym nadzorze nad nim. Wśród instrumentów zarządzania ryzykiem kredytowym ważne miejsce zajmują rezerwy na straty kredytowe, stanowiące tradycyjny sposób zabezpieczania się podmiotów przed urzeczywistnieniem się jego negatywnych skutków w postaci strat kredytowych.

Niezależnie od tego, że rezerwy na straty kredytowe mogą być i są tworzone przez różnego rodzaju podmioty gospodarcze, w bankach odgrywają one rolę wyjątkową, co można bardzo łatwo zauważyć, obserwując chociażby poziom tego rodzaju rezerw – relatywnie znacznie wyższy w bankach niż w innych typach jednostek. Taka sytuacja jest następstwem:

- dwoistej istoty banków jako szczególnego rodzaju przedsiębiorstw i instytucji zaufania publicznego, które prowadząc działalność finansową w gospodarce rynkowej, muszą dbać jednocześnie o rentowność oraz – w specjalny sposób, bo w znacznie większym stopniu niż inne podmioty gospodarcze – o bezpieczeństwo,
- charakteru i specyfiki prowadzonej przez banki działalności, która w zdecydowanie większym zakresie niż w przypadku innych aktywności narażona jest na ryzyko kredytowe i ewentualne straty będące jego skutkiem,
- wyjątkowego zagrożenia, jakie ryzyko kredytowe niesie ze sobą nie tylko dla samych banków, ale także – w związku z ich dużym znaczeniem gospodarczym – dla systemu bankowego i finansowego oraz gospodarki.

Bankowe rezerwy na straty kredytowe są złożoną i kontrowersyjną kategorią ekonomiczną. W zależności od okoliczności i potrzeb jest ona odmiennie definiowana i pojmowana, przypisuje się jej różne atrybuty oraz funkcje i cele. Ponadto wspo-

mniana kategoria jest postrzegana przez rozmaitych interesariuszy z odmiennych perspektyw i punktów widzenia. W praktyce wartość tworzonych, wykorzystywanych i rozwiązywanych bankowych rezerw na straty kredytowe oraz poziom tych rezerw utrzymywanych przez poszczególne jednostki, a także ich struktura i zmiany w czasie są determinowane wieloma czynnikami o różnym sposobie i zasięgu oddziaływania oraz znaczeniu i charakterze. Wśród czynników bezpośrednio warunkujących sytuację w zakresie rezerw na straty kredytowe w poszczególnych bankach – obok rozmiarów akcji kredytowej i poziomu ryzyka kredytowego oraz jakości rachunkowości – ważne miejsce zajmują zasady funkcjonowania tych rezerw, stosowane przez wspomniane podmioty.

Określenie „zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe” nie zostało dotychczas zdefiniowane, dlatego bywa rozumiane nie zawsze tak samo, najczęściej intuicyjnie, tj. zależnie od kontekstu. W niniejszym opracowaniu będzie ono oznaczało wszelkie normy, niezależnie od ich rangi, postaci i charakteru, które określają:

- sposób działania bankowych rezerw na straty kredytowe,
- relacje bankowych rezerw na straty kredytowe do innych kategorii ekonomicznych, takich jak koszty i przychody księgowe oraz wynik finansowy, koszty i przychody podatkowe, a także dochód stanowiący podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym, aktywa, zobowiązania, kapitały własne oraz współczynnik wypłacalności,
- odpowiedzialność za stan bankowych rezerw na straty kredytowe i kwestię kontroli ich adekwatności.

Zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe, determinując kształtowanie się przedmiotowych rezerw oraz ich adekwatność do potrzeb, same zależą od wielu czynników, których różna konfiguracja sprawia, że wspomniane zasady nie są wszędzie (w każdym systemie bankowym oraz w każdym banku) i stale takie same oraz że w rezultacie wywołują różne implikacje ekonomiczne.

Bankowe rezerwy na straty kredytowe, a w szczególności zasady ich funkcjonowania, wzbudzają kontrowersje oraz emocje szerokiego kręgu różnorodnych interesariuszy. Są one przedmiotem nieustającego zainteresowania, które z wyjątkową intensywnością nasila się w okresach kryzysów gospodarczych. Wówczas bowiem, zwykle na szeroką skalę, zaczynają być odczuwalne skutki niedoborów rezerw, o których mowa. W dużej mierze przyczyną takiego stanu rzeczy jest stosowanie przez banki niewłaściwych zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe (m.in. tworzenie rezerw w niewłaściwym czasie – np. zbyt późno – i/lub w wartości nieadekwatnej do potrzeb, a także ujawnianie nierzetelnych i wybiórczych informacji na ich temat).

Niniejsza rozprawa, mająca charakter monografii, włącza się w nurt badań poświęconych różnorodnym aspektom funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe i ma – w założeniu – stanowić przyczynek do dyskusji na ich temat. Pierwotnymi motywami pobudzającymi do jej przygotowania były chęć zgłębienia inte-

resującej, aczkolwiek trudnej problematyki bankowych rezerw na straty kredytowe oraz pragnienie wniesienia wkładu w rozwój wiedzy w tym obszarze poprzez jej uporządkowanie, pogłębienie i rozwinięcie oraz spopularyzowanie i uczynienie jej bardziej dostępną.

Koncepcja i charakter niniejszej pracy naukowej determinują przedmiot i podmiot oraz zakres czasowy i przestrzenny prowadzonych przez autorkę badań, a także przyjęte przez nią hipotezy i cele badawcze.

Przedmiotem badań są szeroko rozumiane rezerwy na straty kredytowe oraz zasady ich funkcjonowania, a ich podmiotem banki.

Zakres czasowy badań jest rozległy, bo obejmuje okres od momentu pojawienia się na świecie pierwszych sformalizowanych zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe aż do końca 2011 roku. Podobnie szeroki jest zakres przestrzenny badań, którymi objęto cały świat. Rozległość analiz wymusza prowadzenie ich na pewnym poziomie uogólnienia i posługiwanie się – tam, gdzie jest to konieczne – studiami przypadków.

W swoich studiach badawczych autorka koncentruje się na weryfikacji łącznie sześciu hipotez, w tym jednej głównej i pięciu pomocniczych.

Główną hipotezą badawczą jest twierdzenie, że **ze względu na duże gospodarcze znaczenie banków i ich istotny wpływ na stabilność gospodarki światowej, zmiany zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe – warunkowane w szczególności dążeniami do ich udoskonalenia i ujednoczenia w istotnych obszarach – będą nadal kontynuowane zarówno na poziomie krajowym, jak i w wymiarze regionalnym (na obszarze Unii Europejskiej) i globalnym.**

Pomocnicze hipotezy badawcze sformułowano w sposób następujący:

1. Bankowe rezerwy na straty kredytowe są niejednorodną, wielofunkcyjną i wielopłaszczyznową kategorią ekonomiczną, o której istocie świadczy przede wszystkim ich związek z ryzykiem kredytowym, motyw i cel tworzenia oraz przeznaczenie.

2. Krajowe standardy funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe – ich treść i forma oraz zróżnicowanie i ewolucja – są determinowane splotem rozmaitych czynników, spośród których na pierwszy plan coraz wyraźniej wysuwa się globalizacja.

3. Ogólnoświatowe kierunki ewolucji zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe wyznaczane są przez wiodących regulatorów z zakresu bankowości i rachunkowości, do których należą *Basel Committee on Banking Supervision* (Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego) oraz emitenci międzynarodowych standardów rachunkowości, tj. *International Accounting Standards Board* (Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości) i *Financial Accounting Standards Board* (Rada Standardów Rachunkowości Finansowej).

4. Pomimo postępującego procesu ujednoczania zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w skali globalnej i regionalnej (w Unii Europejskiej) nie udało się – jak dotąd, tj. do końca 2011 r. – stworzyć jednolitego, uniwersalnego i powszechnie akceptowanego modelu w tym zakresie, co oznacza, że

stosowane przez banki w różnych krajach zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe są nadal zróżnicowane pod wieloma względami.

5. Zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe wywołują liczne i różnorodne implikacje mikro- i makroekonomiczne.

Pierwsza z pięciu hipotez pomocniczych ma charakter wprowadzający w trudną, rozległą, wielodyscyplinarną i wieloaspektową problematykę bankowych rezerw na straty kredytowe. Jej weryfikacja wydawała się konieczna z powodu braku jednolitej definicji wspomnianych rezerw i – w rezultacie – różnego rozumienia ich istoty oraz niezbędna dla precyzyjnego wyznaczenia zakresu przedmiotowego analiz umożliwiających weryfikację wszystkich pozostałych hipotez, które odnoszą się bezpośrednio do najważniejszych aspektów funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe.

Sformułowanie hipotez badawczych w przedstawionym kształcie pozwoliło wyznaczyć cele badań prowadzonych przez autorkę, za które uznano:

- precyzyjne określenie istoty bankowych rezerw na straty kredytowe, ich atrybutów, funkcji i rodzajów,
- zdefiniowanie zakresu pojęcia „zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe” oraz określenie rodzajów tych zasad,
- rozpoznanie i typologię oraz prezentację czynników determinujących treść i formę oraz zróżnicowanie i ewolucję zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe,
- rozpoznanie, klasyfikację oraz prezentację różnic i podobieństw między zasadami funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w przestrzeni i w czasie,
- rozpoznanie, klasyfikację i prezentację ekonomicznych implikacji zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe, ich zróżnicowania (niejednolitości, braku lub nieskuteczności procesu ich ujednoczenia) oraz ewolucji (zmienności, niestabilności).

Osiągnięcie wskazanych celów, zapewniające weryfikację postawionych hipotez badawczych, nastąpiło w wyniku wykonania przez autorkę precyzyjnie przez nią wcześniej wyznaczonych konkretnych zadań badawczych, których rezultaty ujęto w treści rozprawy.

Przygotowanie rozprawy wymagało zapoznania się z rozległą, różnorodną i interdyscyplinarną literaturą, w tym zwłaszcza anglojęzyczną, ale także z publikacjami w języku niemieckim, hiszpańskim i rosyjskim. Korzystano również z dostępnej literatury krajowej. Niezależnie od studiów literaturowych autorka czerpała niezbędną wiedzę z baz danych organizacji międzynarodowych, takich jak *Organization for Economic Co-operation and Development* (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju), *International Monetary Fund* (Międzynarodowy Fundusz Walutowy), a zwłaszcza *World Bank* (Bank Światowy). Bardzo ważnym źródłem potrzebnych informacji okazały się różnego rodzaju regulacje prawne o zasięgu ponadkrajowym i krajowym. Wśród materiałów uzupełniających, które również były

przydatne, należy wymienić przede wszystkim rozmaite raporty i materiały konferencyjne oraz niepublikowane prace naukowe, a także różnorodne źródła internetowe, w tym szczególnie udostępniane na oficjalnych stronach internetowych organizacji i instytucji międzynarodowych, regionalnych i lokalnych.

Wybór zastosowanych w rozprawie metod badawczych został podporządkowany celom badań. Szczególnie przydatne, bo umożliwiające ich osiągnięcie, okazały się: metoda krytycznej analizy piśmiennictwa i regulacji prawnych, metoda analizy porównawczej, metoda opisu słownego, metoda opisu tabelarycznego, metoda opisu graficznego.

Monografia składa się ze wstępu, dwóch części, które podzielono w sumie na sześć rozdziałów, oraz z podsumowania. W rozdziałach, objętych numeracją ciągłą w całym opracowaniu, wydzielono podrozdziały, a w ich ramach – w zależności od potrzeb – punkty i podpunkty. Konstrukcję pracy podporządkowano dążeniu do jak najlepszej weryfikacji hipotez badawczych.

Pierwsza część pracy, zatytułowana „Istota rezerw na straty kredytowe w bankach”, została podzielona na dwa rozdziały.

W pierwszym rozdziale – mającym charakter wprowadzenia do problematyki bankowych rezerw na straty kredytowe – omówiono pochodzenie i znaczenie słowa „rezerwa” w języku polskim, pojęcie i typologię rezerw gospodarczych oraz istotę i odmiany rezerw na straty, które stanowią ich integralny element.

Drugi rozdział – dotyczący już sedna problemu – poświęcono w całości prezentacji skomplikowanej natury bankowych rezerw na straty kredytowe. Scharakteryzowano w nim pojęcie, przedmiot, podmiot i atrybuty tych rezerw oraz ich rolę i funkcje, a także opisano ich możliwe klasyfikacje i rodzaje.

W drugiej części opracowania, noszącej tytuł „Zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w bankach w świetle teorii i praktyki światowej”, wyodrębniono cztery kolejne rozdziały.

Rozdział trzeci, który odbiega swoją objętością od znacznie obszerniejszych od niego pozostałych rozdziałów, pełni w omawianej części pracy funkcję wprowadzającą. Objąsnił w nim zakres pojęcia „zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe” oraz scharakteryzował ich rodzaje. Uznano to za potrzebne z powodu braku definicji i różnego pojmowania wspomnianych zasad w praktyce bankowej. Jednoznaczna percepcja przedmiotowych zasad ma istotne znaczenie dla prawidłowego rozumienia kwestii rozważanych na kolejnych stronach drugiej części rozprawy, tj. w rozdziałach czwartym, piątym i szóstym. Przyjęto, że względy formalne, polegające na dążeniu do zachowania zrównoważonej struktury książki, nie mogą przeważać nad względami merytorycznymi, uzasadniającymi ujęcie treści dotyczącej pojęcia zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w odrębnym jej rozdziale.

Przedmiotem czwartego rozdziału stały się uwarunkowania decydujące o kształcie zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w poszczególnych krajach i podmiotach. Po scharakteryzowaniu literatury zajmującej się tego typu te-

matyką zidentyfikowano stosowne determinanty, zaproponowano ich podział na grupy rodzajowe, a następnie je omówiono. Szczególną uwagę zwrócono na globalizację i ponadkrajowe regulacje, których wpływ na kształt zasad omawianych w opracowaniu jest zasadniczy i w ostatnich dwóch dekadach stale rośnie.

Rozdział piąty poświęcono omówieniu różnic i podobieństw między zasadami funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe. Tłem do zasadniczych rozważań stał się przegląd dostępnych źródeł danych badawczych oraz istniejącej literatury we wspomnianym obszarze. Rezultaty dokonanego przeglądu zaprezentowano w pierwszym podrozdziale omawianego rozdziału. W kolejnym podrozdziale zidentyfikowano możliwe różnice, dokonano ich typologii oraz przedstawiono ich charakterystykę. W ostatnim podrozdziale piątego rozdziału skoncentrowano się głównie na podobieństwach między zasadami funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe, które dają podstawy do wyodrębniania różnych modeli tych zasad, charakteryzujących się pewnymi wspólnymi cechami. Wśród omówionych w tym podrozdziale modeli znalazły się m.in. stosowany w wielu systemach bankowych model poniesionych strat, którego krytyka nasiliła się szczególnie w czasie ostatniego kryzysu gospodarczego, oraz różne warianty modelu oczekiwanych strat, który ma stanowić antidotum na słabości tego poprzedniego i w przyszłości być może go zastąpi.

Ostatni, szósty rozdział monografii odnosi się do ekonomicznych implikacji, które zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe mogą wywoływać. Po scharakteryzowaniu literatury poświęconej temu zagadnieniu zidentyfikowano możliwe ekonomiczne implikacje, dokonano ich typologii, a następnie je omówiono.

W podsumowaniu, które kończy rozważania merytoryczne zawarte w rozprawie, ustosunkowano się do przyjętych hipotez badawczych oraz zaprezentowano najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonych badań.

Opisy zawarte w książce zostały wzbogacone licznymi – przeważnie autorskimi – tabelami i rysunkami, które porządkują, uzupełniają oraz urozmaicają jej treść.

W związku z tym, że krajowa literatura poświęcona problematyce bankowych rezerw na straty kredytowe jest stosunkowo uboga (niewielka liczba pozycji w całości i wyłącznie zajmujących problematyką przedmiotowych rezerw) oraz najczęściej powierzchowna (istniejące pozycje literaturowe koncentrują się na nielicznych, wybranych aspektach funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe, podczas gdy wiele innych pozostaje poza ich zakresem), autorka sądzi, że przygotowana przez nią monografia wypełni chociaż w niewielkim zakresie niezagospodarowaną dotychczas niszę. Ponadto autorka ma nieśmiałą nadzieję, że opracowanie przyczyni się również do rozwoju ogólnoświatowej literatury przedmiotu, co nie jest bezpodstawne przynajmniej z trzech powodów:

- po pierwsze dlatego, że systematyzuje ono i rozwija istniejącą wiedzę na temat bankowych rezerw na straty kredytowe, w tym zwłaszcza w zakresie stosowanej w stosunku do nich terminologii oraz dotyczącym istoty (charakterystycznych cech, funkcji), a także klasyfikacji wspomnianych rezerw;

- po drugie dlatego, że porządkuje ono, uaktualnia i rozwija wiedzę o czynnikach determinujących zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe, o różnicach i podobieństwach między przedmiotowymi zasadami stosowanymi w różnych krajach, a także o możliwych implikacjach ekonomicznych, które te zasady mogą wywoływać,
- po trzecie dlatego, że jest ono źródłem wiedzy na temat przyczyn, kierunków oraz rezultatów ewolucji zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe; w porównaniu z innymi aspektami funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe, takimi jak chociażby wpływ rezerw na cykliczność działalności kredytowej i cykle koniunkturalne, które są w literaturze – zwłaszcza anglojęzycznej – szeroko i kompleksowo opisane, zagadnienie ewolucji zasad nie jest wystarczająco wszechstronnie i dogłębnie zbadane i omówione.

Ze względu na to, że problematyka bankowych rezerw na straty kredytowe jest bardzo rozległa i wielowątkowa, niniejsza praca naukowa nie mogła objąć swoim zakresem wszystkich jej aspektów. Niektóre spośród nich stały się przedmiotem odrębnych badań prowadzonych przez autorkę. Rezultaty badań dotyczących zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w wybranych krajach z różnych zakątków świata zostały zaprezentowane w książce pt. *Bankowe rezerwy na straty kredytowe – praktyka światowa*¹. Obecnie autorka kontynuuje studia dotyczące ewolucji zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w Polsce. Wiele innych zagadnień – m.in. kwestia procykliczności bankowych rezerw na straty kredytowe w polskim sektorze bankowym albo zagadnienie wykorzystywania tych rezerw przez banki w Polsce jako narzędzia do manipulowania wynikiem finansowym, dochodem podatkowym czy też kapitałem regulacyjnym – nadal oczekuje na zainteresowanie ze strony badaczy.

¹ T. Orzeszko, *Bankowe rezerwy na straty kredytowe – praktyka światowa*, CeDeWu, Warszawa 2011.